

Enflasyonun Mali Rasyolar Üzerindeki Etkisi: Borsa İstanbul'da İşlem Gören İmalat Sektöründe Bir Araştırma

Effect of Inflation on Financial Ratios: A Research in the Manufacturing Sector Traded in Borsa Istanbul

Erdem Saçan¹

¹SMMM; İstanbul, Türkiye, E-mail: erdemsacan@hotmail.com

ORCID: E.S. 0000-0002-2043-5197

Öz

Enflasyon, fiyatlar genel düzeyinin sürekli ve önemli artışı olarak tanımlanır ve ekonomik süreçler üzerinde büyük etkilere sahiptir. Bu tanım, olayın sadece yüzeysel bir açıklaması gibi görünse de aslında derinlemesine incelendiğinde, enflasyonun etkileri oldukça karmaşık ve geniş kapsamlıdır. Enflasyon, işletme bilançosundaki varlık ve kaynakların reel değerlerinde azalmaya neden olurken, gelir tablosundaki nominal değerler üzerindeki değişiklikler gerçek performansın doğru bir şekilde yansıtılmasını engeller. Özellikle yüksek enflasyon dönemlerinde, işletmelerin finansal performansı ve istikrarı ciddi şekilde tehlikeye girebilir. Ancak unutmamak gerekir ki, enflasyonun etkileri sektöre, işletmeye ve ekonomik koşullara göre değişkenlik gösterebilir. Finansal tabloların enflasyonun etkisinden arındırılarak sunulması bilgilerin daha tutarlı ve güvenilir olmasını sağlar, bu da finansal tablo kullanıcılarının daha doğru kararlar almasını açısından önemlidir. Enflasyonun finansal tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini gidermek için "kısmi düzeltme yöntemleri" ve "kalıcı düzeltme yöntemleri" olmak üzere iki uygulama kullanılmaktadır. Bu çalışma, enflasyonun etkilerine karşı kullanılan uygulamaları ele almakta ve konuyla ilgili birtakım öneriler sunmaktadır. Araştırmada, 2016 Q2 - 2023 Q3 dönemleri arasındaki 3'er aylık çeyrek dönemler halinde toplam 30 döneme ait Borsa İstanbul'da (BIST) işlem gören imalat sektöründeki işletmelerin mali rasyoları incelenerek, enflasyonun likidite, finansal yapı, devir hızı ve kârlılık oranları üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Enflasyonun bazı mali rasyolar üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkileri olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, enflasyonun mali rasyolar üzerindeki etkilerini anlamak ve analiz etmek, işletmelerin doğru kararlar almasına ve finansal durumlarını daha iyi değerlendirmelerine yardımcı olabilir.

Anahtar kelimeler: Enflasyon, Enflasyon Muhasebesi, Finansal Tablolar

Jel Kodu: E31, M21, M41

ABSTRACT

Inflation is defined as a continuous and significant increase in the general price level, and it has profound effects on economic processes. Although this definition might seem like a superficial explanation of the phenomenon, a deeper examination reveals that the effects of inflation are quite complex and extensive. Inflation decreases the real values of assets and liabilities on the balance sheet, whereas changes in nominal values on the income statement prevent an accurate reflection of actual performance. In particular, during periods of high inflation, financial performance and business stability can be severely jeopardised. However, it is important to remember that the effects of inflation can vary depending on the sector, individual business, and economic conditions. Presenting financial statements adjusted for the effects of inflation ensures that the information is more consistent and reliable, which is crucial for users of financial statements to make more accurate decisions. To mitigate the adverse effects of inflation on financial statements, two approaches are employed: "partial adjustment methods" and "permanent adjustment methods." This study discusses the practises used against the effects of inflation and offers suggestions on the subject. In this research,

Başvuru/Submitted: 15.04.2024 **Revizyon Talebi/Revision Requested:** 29.05.2024 **Son Revizyon/Last Revision Received:** 28.06.2024 **Kabul/Accepted:** 12.07.2024

Sorumlu yazar/Corresponding author: Erdem Saçan / erdemsacan@hotmail.com

Atıf/Citation: Saçan, E. (2024). Enflasyonun mali rasyolar üzerindeki etkisi: Borsa İstanbul'da işlem gören imalat sektöründe bir araştırma. Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute, 71, 39-57. <https://doi.org/10.26650/MED.1468635>

the financial ratios of companies in the manufacturing sector that traded on Borsa Istanbul (BIST) for a total of 30 periods in three-month quarters between the 2016Q2 and 2023Q3 periods were examined, and the effects of inflation on liquidity, financial structure, turnover rate, and profitability were examined. Their effects on rates were analysed. It was found that inflation has statistically significant effects on some financial ratios. These findings can help in understanding and analysing the effects of inflation on financial ratios, assisting businesses in making informed decisions and better evaluating their financial positions.

Keywords: Inflation, Inflation Accounting, Financial Statements

JEL Code: E31, M21, M41

Extended Abstract

Inflation, a continuous and significant increase in the general price level, emerges as an economic reality. It is a crucial issue globally and is also felt in Turkey economically, socially, and morally. The resurgence of high inflation in Turkey has brought the issue of inflation accounting to the forefront. The impacts on financial statements become more pronounced as the inflation rate rises. This heightened impact necessitates that businesses and financial analysts pay closer attention to the distortions caused by inflation in their financial reporting. Historical cost accounting, which records assets and liabilities at their original purchase prices, becomes less relevant as the real value of money changes over time.

Financial statements provide critical information for decision makers; However, during the preparation of these statements, inflation is a significant obstacle to accurate and relevant financial reporting. To accurately evaluate real results, financial statements must be cleared of the negative effects of inflation. Because the information in financial statements based on historical cost loses its understandability as the nominal value of the local currency used as the unit of measurement changes, that is, the purchasing power of money varies on various dates. It is difficult to make comparisons between previous periods and different financial statements. This creates uncertainty about whether financial statements have the necessary qualitative characteristics. Therefore, correcting the financial statements of companies operating in countries affected by high inflation is of great importance to eliminate these negative effects. The methods applied in the literature and in practise to reduce the effects of inflation on financial statements are examined under two main categories: "partial adjustment methods" and "permanent adjustment methods". These methods offer different approaches to evaluating the effects of inflation on financial statements.

Financial ratios are based on important measures used to evaluate a business' financial performance. The impact of inflation on these ratios can have serious consequences on the financial soundness of businesses and their decision-making processes. As inflation distorts the true value of financial statement items, it can lead to inaccurate financial ratios. For instance, profitability ratios may appear inflated due to nominal increases in revenue and profits; however, in reality, the real purchasing power of these returns might decrease. Similarly, real assets and liabilities may be affected by inflation. To address these issues, financial analysts and decision makers must adjust financial ratios for inflation to reflect more accurate and consistent measures of financial performance. This can involve using inflation-adjusted figures for revenues, expenses, assets, and liabilities to recalculate financial ratios. Overall, understanding and adjusting for the effects of inflation is essential for accurate financial analysis, sound business decision-making, and maintaining the financial health of businesses in an inflationary environment.

In this study, the sector average of liquidity, financial structure, turnover rate, and profitability rates of companies in the production sector operating in Borsa Istanbul are examined in three-month quarters between the 2016 and 2023 periods. Time series analysis was used to test the research hypotheses. ADF (Augmented Dickey Fuller) analysis was performed to check the stationarity of the series, and the research hypotheses were tested using ARDL (Automatic Distributed Lag) modelling. The effects of PPI rates, which represent inflation, on financial ratios are discussed and interpreted in detail. Many studies in the literature discuss inflation accounting theoretically. However, empirical studies on inflation accounting are limited. This study aims to fill an important gap in this field and make a significant contribution to the literature by examining the effects of inflation on financial statements in detail. In this research, it was concluded that the financial structure ratios, borrowing capacities and profitability of companies are directly affected by changes in PPI. Additionally, some suggestions have been made on the subject.

1. Giriş

Küresel ekonomik krizlerle birlikte enflasyonda gözlemlenen yüksek artışlar, tarihi maliyet esasının zayıf yanlarını daha belirgin bir şekilde ortaya çıkarmaktadır. Tarihi maliyet esası basit ve denetimi kolay olması açısından tercih edilirken; enflasyonist ortamlarda muhasebe bilgi kullanıcılarını yanıltabilmektedir. Çünkü farklı zamanlarda edinilen varlıklar, tarihi maliyet esasına göre raporlanırken satın alma tarihindeki tutarları ile finansal tablolara yansıtılmaktadır (Saçan, 2014, s.67). Farklı tarihlerde satın alınan aynı niteliksel özelliklere sahip varlıkların maliyetleri enflasyonist bir ortamda birbirinden farklı olmaktadır. Halbuki aynı niteliksel özelliklere sahip varlıkların satılması halinde elde edilecek değer aynı olmasına rağmen maliyetleri ve satış kârı veya zararları birbirinden farklı olacaktır. Bu da enflasyonist bir ortamda, tarihi maliyet esasına göre raporlama yapıldığında finansal tabloların karşılaştırılabilirliğini bozmakta ve finansal tablo kullanıcıların ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamasına neden olmaktadır.

Enflasyonun neden olduğu fiktif kâr işletmelerin kasasına giren/gerçekleşen kâr olmakla birlikte, bazı durumlarda işletmelerin kasasına girmeyen/gerçekleşmeyen kârların vergisinin peşin olarak ödenmesine neden olabilir. Bu duruma örnek olarak kur farkı gelirleri gösterilebilir. Enflasyonla etkileşimli olan döviz kuru sürekli ve belirgin bir şekilde yükseldiğinde, döviz varlıkları döviz borçlarından daha yüksek olan işletmeler, gerçekleşmemiş kârlar üzerinden vergi ödemek zorunda kalabilir, bu da işletmelerin satın alma gücünü düşürebilir.

Fiyatların genel düzeyindeki hızlı artış, birim satış gelirlerini artırırken tarihi maliyet esasından kaynaklı maliyetlerin güncelliğini yitirmesine neden olur. Bu durum finansal tablolarda kârların gerçek kâr yerine fiktif kâr üzerinden raporlanmasına neden olabilir. Bir işletmede oluşan fiktif kârların seviyesi işletmeden işletmeye değişebilir. Örneğin kaldıraç oranı yüksek olan yani daha çok yabancı kaynakla finanse edilen işletmelerin finansman giderleri fiktif kârları azaltırken, kaldıraç oranı düşük olan yani daha çok öz sermaye ile finanse edilen işletmelerin fiktif kârları artmaktadır. İşletmelerin kaldıraç oranlarını düşük seviyede kalmaları için “finansman gider kısıtlaması” (KVK 11/1-i) ve “nakdi sermaye artışı faiz indirimi” (KVK 10/1-i) gibi yöntemlerle vergi otoriteleri tarafından mükellefleri cezalandırıcı veya ödüllendirici adımlar atılmaktadır. Ancak, vergi politikaları bile işletmelerin ticari kaygılarının önüne geçememektedir. İşletmelerin ticari kararları genellikle vergi avantajlarından ziyade işletmenin uzun vadeli büyüme stratejilerine ve piyasa koşullarına dayanmaktadır. Dolayısıyla, vergi otoritelerinin aldığı cezalandırıcı veya ödüllendirici adımlar bile işletmelerin kaldıraç tercihlerini tamamen etkileyemeyebilir.

Enflasyonist bir ortam, sadece finansal tabloların yapısını olumsuz etkilemekle kalmaz, aynı zamanda verginin karakterini de değiştirmektedir. Kaldıraç oranı düşük olan yani öz sermaye ile finanse edilen işletmeler özelinde konuyu değerlendirirsek; fiktif kâr üzerinden hesaplanan vergi, kazanç üzerinden değil sermaye/servet üzerinden hesaplanan vergilere dönüşmektedir. Bu, Anayasa'nın 73. maddesiyle belirlenen vergilendirme ilkelerine ters düşen bir husustur. Vergi yükünün adil bir şekilde dağıtılmasının yanı sıra, vergi kanunlarının tüm mükelleflere adaleti bir şekilde uygulanması da hayati öneme sahiptir (Türel ve Saçan, 2020, s.10). Enflasyon, vergi yükünün dağılımını olumsuz etkileyip vergi adaletini derinden sarsmaktadır. Enflasyon aynı zamanda kayıt dışı faaliyetlerin artma olasılığını yükseltebilir. İşletmelerin ve bireylerin fiyat artışlarını resmi kayıtlara dahil etmeme eğilimlerini artırarak vergi kaçırma ve vergi ödemelerini azaltma pratiklerini teşvik edebilir. Yükümlülüklerin yerine getirilmemesi toplum içinde adaletsizliği daha da artırmaktadır ve bu durumun beraberinde getireceği sonuçlar oldukça ciddi olabilir (Saçan, 2018, s.47).

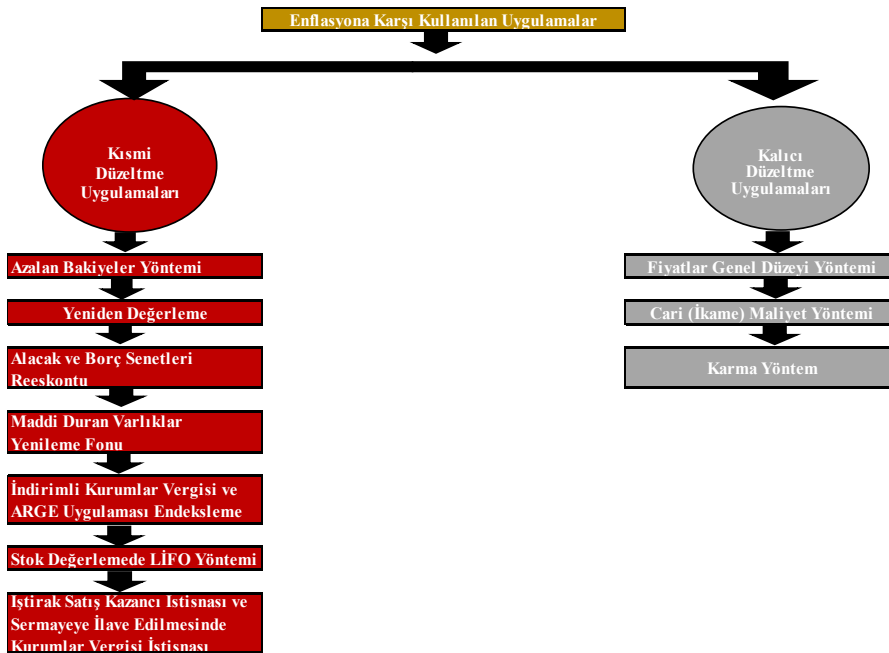
Enflasyon, bilançodaki varlıkların gerçek değerlerini yansıtmasını engeller. Gelecek dönemlere ilişkin tahmin yapmayı, geçmiş dönemlerle ve farklı işletmelerle karşılaştırma yapmayı zorlaştırarak, bütçelerde önemli sapmalara yol açar. İşletmenin gerçek performansının yorumlanmasını engelleyerek fiktif kârların dağıtılmasına ve öz sermayenin aşınmasına sebep olur. (Koroğlu ve Uçma, 2005, s.2). Enflasyonun bilanço üzerindeki etkileri, parasal varlık ve kaynak dağılımına bağlı olarak farklılık gösterir. Parasal varlıkları parasal kaynaklarından fazla olan işletmeler, enflasyondan dolayı “parasal kayba” uğrayabilirler. Çünkü varlıklarının satın alma gücü azalırken, borçlarının reel değeri aynı kalır veya azalır. Diğer yandan, parasal kaynakları parasal varlıklarından fazla olan işletmeler, satın alma güçlerini koruyabilir ve hatta “parasal kazanç” elde edebilirler. (Açık, 2006, s.349) Çünkü borçları, enflasyonla birlikte azalan reel değerleriyle birlikte düşerken,

varlıkları artan fiyatlarla değer kazanabilir. Bu durumda enflasyonist bir ortamda parasal varlık kalemlerinin parasal kaynak kalemlerinden daha az olduğu kompozisyon daha uygun görünmektedir. Çünkü enflasyon, parasal varlıkların reel değerlerini azaltma eğilimindedir. Dolayısıyla, işletmelerin daha az parasal varlık ve daha fazla parasal kaynak bulundurmaları, enflasyonun getirdiği olumsuz etkilere karşı korumalarına yardımcı olabilir. Ancak, bu konuda dengenin iyi korunması önemlidir. Zira bu durum, işletmelerin “nakit oranı”nı olumsuz yönde etkileyebilir. Eğer işletmeler çok az parasal varlık bulundurlarsa, likidite sorunları ortaya çıkabilir ve işletmenin günlük operasyonlarını sürdürmesi zorlaşabilir. Bunun yanı sıra, aşırı derecede az parasal varlık bulundurmak, beklenmedik harcamalar işletmeleri savunmasız ve kırılabilir bırakabilir. Bu nedenle, işletmelerin enflasyonist bir ortamda uygun bir parasal varlık ve kaynak dağılımı sağlaması gerekmektedir. Dengeli bir yaklaşım benimsemek, işletmelerin likidite ihtiyaçlarını karşılamak ve enflasyona karşı korunaklı bir pozisyon oluşturmak açısından önemlidir. Ancak, her işletmenin ihtiyaçları farklı olduğundan, uygun kompozisyonun belirlenmesi için dikkatli bir finansal planlama ve risk yönetimi gerekmektedir.

Çalışmada, Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren imalat sektöründeki şirketlerin 2016 Q2 - 2023 Q3 dönemleri arasındaki üçer aylık dönemler için ortalama likidite, mali yapı, devir hızı ve kârlılık oranları incelenmiştir. Araştırma hipotezlerini test etmek için zaman serisi analizi kullanılmıştır. Çalışmada enflasyonu temsil eden Üretici Fiyat Endeksi oranlarının mali rasyolar üzerindeki etkileri ayrıntılı olarak ele alınmış ve yorumlanmıştır. Ayrıca konuyla ilgili çeşitli öneriler de sunulmuştur.

2. Türkiye’de Enflasyona Karşı Kullanılan Uygulamalar

Enflasyonun finansal tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini gidermek amacıyla “kısmi düzeltme yöntemleri” ve “kalıcı düzeltme yöntemleri” olmak üzere iki farklı yöntem bulunmaktadır. Kısmi nitelikli uygulamalar ile kalıcı nitelikli uygulamalar birbirinin alternatifi değil, tamamlayıcısı niteliktedir. Kısmi nitelikli uygulamalar bazı bilanço kalemlerini aksayan yönleri itibarıyla düzeltmeyi amaçlamaktadır. Ancak kısmi nitelikli uygulamaların çoğu birbirleriyle uyumlu ve tutarlı olmamaları, dağınık ve bazı uygulamaların ileri düzey uzmanlık gerektirmesi açısından yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Ayrıca bu yöntem finansal tabloların tümünü düzeltmemekte ve enflasyonun yüksek olmadığı dönemlerde/ekonomilerde uygulanmaktadır. Tarihi maliyet esası, enflasyonun olmadığı durumlarda doğru ve yararlı bilgi sağlarken, enflasyonist bir ortamda sadece “kalıcı düzeltme uygulamalarıyla” daha faydalı ve tutarlı bilgiler sunabileceği kabul edilen bir görüştür. Enflasyona karşı kullanılan uygulamalar Şekil 1’de gösterildiği gibi kategorize edilebilir.

Şekil 1: Enflasyona Karşı Kullanılan Uygulamalar

Kaynak: Şekil konuyla ilgili alan yazını incelenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.1. Kalıcı Düzeltme Uygulamaları: Muhasebede enflasyona karşı kalıcı düzeltme uygulamaları, enflasyonun etkilerini finansal tablolardan komple kalıcı olarak ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Bu tür uygulamalar, enflasyonun neden olduğu değer kaybını hesaplamalarda ve raporlamalarda dikkate alarak, finansal tabloların kalıcı bir şekilde düzeltilmesini sağlar. Kalıcı düzeltme uygulamaları, fiyatlar genel düzeyi yöntemi, cari maliyet yöntemi ve karma yöntem olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

2.1.1. Fiyatlar Genel Düzeyi Yöntemi: Fiyatlar genel seviyesi yöntemi, enflasyonun vermiş olduğu tahribatın finansal tablolar üzerindeki etkilerini gidermek için işletmenin parasal olmayan kalemlerinin topluca güvenilir endeksler yardımıyla düzeltilmesini ifade eder. Türkiye Muhasebe Standartları (TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama) ve vergi otoriteleri (VUK 298A) tarafından uygulanması pratik ve kişisel yargılar içermemesi nedeniyle, kalıcı düzeltme uygulamaları arasında “Fiyatlar genel düzeyi” yöntemi benimsenmiştir. Tarihi maliyet esasının enflasyon karşısındaki zayıflığını gidermek için “Fiyatlar genel düzeyi” en pratik yöntem olmasına rağmen bazı sınırlamaları ve eksiklikleri bulunmaktadır. Türkiye’de enflasyon muhasebesi ilk kez 2003 ve 2004 yıllarında hayata geçirilmiştir. Vergi Usul Kanunu’nun mükerrer 298. Maddesi ile usul ve esasları düzenlenmiştir.

2.1.2. Cari (İkame) Maliyet Yöntemi: Cari maliyet yöntemi, finansal tablolarda yer alan kalemlerin cari değerlerine getirilmesini ifade eder. Cari maliyet yöntemi, fiyatlar genel düzeyi yönteminde olduğu gibi finansal tablolarda yer alan tüm kalemlere aynı endeksi kullanmaz. Bu endeks genellikle belli ürün yelpazesine dayanır ve gerçek değişimleri yansıtmada yetersiz kalabilir. Çünkü farklı ürünlerin fiyat artışları ayrı ayrı değerlendirilmemekte ve enflasyonun farklı gruplar üzerindeki dağılımı homojen olmamaktadır. Dolayısıyla endekslerin oranı ve gerçekleşme tarihi farklıdır. Cari maliyet yöntemi, özel fiyat değişikliklerini temel olarak varlıkların ve kaynakların gerçek değerlerini finansal tablolara yansıtmaya imkanı sunar. Cari maliyet yöntemi, güncel fiyatları yansıtmaya rağmen, subjektif ve denetimi zor olması, başlıca dezavantajlarından biridir.

2.1.3. Fiyatlar Genel- Cari Maliyet (Karma) Yöntemi: Karma yöntem, diğer iki yöntemin birleşimi olup iki yöntemin üstün yönlerini kullanarak daha etkili bir çözüm sunmayı hedefler. Ancak her iki yöntemin aynı anda uygulanması zor ve maliyetli olduğu için, genellikle tercih edilmeyen bir yaklaşım olmuştur.

2.2. Kısmi Düzeltme Uygulamaları: Enflasyonun olumsuz etkilerini gidermek amacıyla çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin ana hedefi, finansal tabloları bütün olarak düzeltmek yerine enflasyonun sebep olduğu fiktif kârların vergisel etkilerini ortadan kaldırmaya veya hafifletmeye ve bazı hesapları düzeltmeye yöneliktir. Ayrıca bu uygulamaların kullanımı zorunlu değil, isteğe bağlı ve mükelleflere tanınan seçimsel bir hak olarak kullanılmaktadır. Bu çerçevede kullanılan yöntemler, tarihi maliyet esasına bağlı kalarak enflasyonun olumsuz yanlarının kısmi olarak düzeltilmesine imkan sağlamaktadır.

2.2.1. Azalan Bakiyeler Yöntemi: Bu yöntemle, amortisman tabi bazı iktisadi kıymetlere ilk yıllarda daha fazla amortisman gideri hesaplanarak verginin ötelenmesi sağlayabilir, fiktif kârları azaltabilir. İşletmenin vergi ödemesi bulunmadığı veya olmayacağı durumlar hariç enflasyonist bir ortamda azalan bakiyeler yöntemi faydalı olabilir. Ancak VUK hükümlerine göre normal amortisman yönteminden azalan bakiyeler yöntemine geçilemeyeceği unutulmamalıdır.

2.2.2. Yeniden Değerleme: Yeniden değerlendirme düzenlemesi VUK Mükerrer 298/Ç maddesiyle birlikte yeniden uygulamaya girmiştir. Ancak enflasyon düzeltmesi şartlarının gerçekleşmediği dönemlerde uygulanabilir. Bu uygulama çerçevesinde, amortisman tabi iktisadi kıymetlere yeniden değerlendirme hükümleri uygulanarak işletmelerin sermaye yapılarının güçlenmesi mümkün olabilir ve vergisel avantajlar elde edebilir. Ancak boş arazi ve arsalar için yeniden değerlendirme hükümlerinin uygulanmaması, adil olmayan bir ayrımcılığa yol açarak enflasyon kârlarının vergilendirilmesine neden olmaktadır. Boş arazi ve arsaların da yeniden değerlendirme hükümleri kapsamına alınması önerilmektedir.

2.2.3. Alacak ve Borç Senetleri Reeskontu: Alacak ve borçların reeskonta tabi tutulması, bu varlıkların değerlerini değerlendirme günündeki seviyelerine getirmeyi amaçlar. Değerleme günü ile senedin vade tarihi arasındaki süre boyunca oluşan faiz, reeskont işlemiyle hesaplanır. Bu faiz tutarı, işletmelerin mali kârlarının hesaplanmasında dikkate alınır. Mali

kârın hesaplanması sırasında, işletme nette reeskont kârı elde edebileceği gibi zarar da edebilir. Bu durum işletmenin alacak ve borç senetlerinin kompozisyonuna bağlı olarak değişkenlik gösterebilir.

2.2.4. Maddi Duran Varlıklar Yenileme Fonu: Amortisman tabii iktisadi kıymetin satılması durumunda oluşan kâr, geçici hesapta (özel fonlar hesabında) tutulup yeni satın alınan kıymetin amortisman giderlerine mahsup edilebilmektedir. Öz kaynaklar hesabında raporlanan özel fon, verginin ötelenmesine olanak tanımaktadır. Yenileme fonunun özel fonlar hesabında muhafaza edileceği azami üç yıllık sürenin hesaplanması vergi idaresi ile Danıştay arasındaki ihtilaflı konu olmuştur. Bu konu 7338 Sayılı Kanun'la "satışın yapıldığı tarihi takip eden üçüncü takvim yılının sonuna kadar pasifte geçici bir hesapta tutulabileceği" hükmü getirilerek çözüme kavuşturulmuştur. Bu süre içerisinde kullanılmayan fonların kâr-zarar hesabına eklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Kâr-zarar hesaplarına yansıtılan tutarın dönemi, ilgili yılın mali rasyolarını etkileyebileceği için bu husus önem arz etmektedir.

2.2.5. İndirimli Kurumlar Vergisi ve ARGE Uygulamasında Endeksleme: Yatırım teşvik sistemi kapsamında işletme döneminde yararlanılamayan yatırıma katkı tutarları ve kazancın yetersiz olması sebebiyle indirim konusu yapılamayan ARGE harcamaları için sonraki yıllara devreden tutarlara endeksleme yapılabilmektedir. Bu sayede işletmeler, enflasyonun sebep olduğu değer kaybından korunabilmektedirler.

2.2.6. Stok Değerlemede LİFO (Son Giren İlk Çıkar) Yöntemi: Stok değerlemede kullanılan son giren ilk çıkar (LİFO) yöntemi, bir işletmenin stoklarının değerlemesinde son alınan malın ilk olarak kullanıldığı varsayımına dayanır. LİFO yöntemi, muhasebe standartları ve VUK'ta uygulamadan kaldırılrsa da, yönetime sunulan finansal raporlamada tercih edilebilecek bir alternatif olarak düşünülebilir. LİFO yönteminin VUK'ta kullanılmaması, uluslararası finansal raporlama standartlarıyla yerel vergi düzenlemeleri arasında bir uyum sağlama çabasını yansıtmaktadır. Uluslararası finansal raporlama standartlarıyla yerel vergi düzenlemeleri arasında uyum sağlama çabası önemlidir. Ancak tüm raporlamayı tek bir raporlama üzerinde uyumlaştırılarak genişletilmesi önerilmektedir. Tek bir raporlama üzerinde uyum sağlama süreci, hem standartlar hem de vergi düzenlemeleri arasındaki karmaşıklığı dikkate alarak titizlikle planlanmalı ve uygulanmalıdır.

2.2.7. İştirak Satış Kazancı İstisnası ve Sermayeye İlave Edilmesinde Kurumlar Vergisi İstisnası: İştirak satış kazançlarının sermayeye ilave edilmesi halinde kurumlar vergisi istisnası uygulanır. Bu uygulamanın temel amacı, kazancın işletmeden çekilmesini önlemek, işletmelerin finansal sıkıntılarla karşılaşmasını engellemek ve sermaye yapılarını güçlendirme çabalarını teşvik etmektir. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5/1-e maddesi, işletmenin bağlı ekonomik değerlerini ekonomiye kazandırmak ve finansal sağlamlığını güçlendirmek amacıyla oluşturulan bir istisna olarak belirlenmiştir. Kanun dolaylı olarak enflasyon (fiktif) kârlarının vergilendirilmesini engellemektedir. Öte yandan, bu kanun kapsamında düzenlenen iştirak hisselerinin satışından kaynaklanan kazançlar (% 75 oranında) halen istisna kapsamında bulunurken, taşınmazların satışından kaynaklanan kazançların kurumlar vergisi ve katma değer vergisinden (KDV 17/4-r) istisna tutan uygulamaya 15.07.2023 tarihi itibarıyla son verilmiştir. İşletmede enflasyon sonucu oluşan fiktif kârların vergilendirilmesinin önlenmesi için taşınmazlar ile ilgili uygulamanın tekrar geri getirilmesi önerilmektedir.

3. Literatür İncelemesi

Enflasyon muhasebesi, hem ulusal hem de uluslararası literatürde çeşitli perspektiflerden incelenmiştir. Enflasyon muhasebesi konusunda yapılan çalışmaların özeti yayın yılı sırasına göre Tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1: Literatür İncelemesi			
Yazar, Yıl	Araştırmanın İsmi	Araştırma Türü	Sonuç
Bilici, 2003	Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkilerini Azaltmak İçin Türkiye'de Uygulanan Önlemler	Kavramsal Araştırma-Doküman Analizi	Çalışmada finansal tabloların enflasyon etkilerinden arındırılması, işletme yöneticilerine ve diğer paydaşlara, zaman içindeki performansın gerçekçi bir şekilde karşılaştırılmasını sağlayarak doğru kararlar almalarına yardımcı olduğu belirtilmiştir. Bu düzenlemelerin işletmelerin mali durumunu güvenilir bir şekilde değerlendirmelerine olanak tanıdığı vurgulanmıştır.

Tablo 1: Literatür İncelemesi

Yazar, Yıl	Araştırmanın İsmi	Araştırma Türü	Sonuç
Tekşen ve Atay, 2004	Vergi Hukuku Açısından Enflasyon Muhasebesinin Finansal Tablolara Etkileri	Kavramsal Araştırma-Doküman Analizi	Çalışmada yüksek enflasyonun varlığı işletmeler için bir dizi zorluk ve belirsizliklerle dolu olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, mali analizlerde değişkenlikler meydana getirdiği ve gerçek kârlılığı belirlemeyi zorlaştırdığı yorumu yapılmıştır. Bu husus, finansal bilgilerin güvenilirliğini azalttığı ve karşılaştırılabilirlik özelliğinin kaybolabileceği yönünde vurgulanmıştır. Çalışmada yüksek enflasyonlu ekonomilerde, işletmelerin bilanço ve faaliyet sonuçlarını doğru bir şekilde yansıtmak için tarihi maliyet esasına dayalı muhasebe sistemlerinin yetersiz kaldığı savunulmuştur.
Altınışık, 2004	Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Etkisi ve Bu Etkileri Gidermeye Yönelik Yöntemler	Kavramsal Araştırma-Doküman Analizi	Çalışmada enflasyonun vergi sistemini aksatarak vergi yükünün dengesini bozduğu, bu da verginin ekonomik, mali ve sosyal hedeflerini gerçekleştirilmesini engellediği sonucuna ulaşılmıştır. Enflasyonun işletmelerin yatırım risklerini artırdığı, maliyetleri yükselttiği ve faiz yükünü artırdığı ifade edilmiştir. Ayrıca, işletmelerin finansal tablolarını anlamsız hale getirdiği belirtilmiştir.
Gökçen, 2004	Enflasyonun Mali Tablolar Analizine Etkileri	Vaka Analizi	Çalışmada enflasyonist ortamda, finansal tablolar gerçek varlık ve kaynak yapıları ile gerçek gelir ve giderleri yansıtmakta yetersiz kaldığı ifade edilmiştir. Bu durumda, bilançoda bu varlıkların veya sermayenin gerçek değerlerini yansıtmayan düşük değerlerle raporlanmasına neden olacağı vurgulanmıştır. Dolayısıyla, anlamlı sonuçlar elde etmek için finansal tabloların enflasyon düzeltmesine tabi tutulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
Özkan, 2005	Enflasyon Muhasebesi Uygulamasının Firmaların Finansal Yapıları Üzerine Etkileri	Vaka Analizi	Çalışmada enflasyon düzeltmesi yapılarak finansal tablolarda nominal değerleri reel değerlere dönüştürdüğü yorumunda bulunulmuştur. Bu sayede, gerçek ekonomik durumu yansıtan kabul edilebilir bir finansal tablo elde edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Enflasyon düzeltmesi, mevcut kısmi düzeltmelere kıyasla daha anlamlı sonuçlar sağladığı vurgulanmıştır.
Açık, 2006	Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerindeki Etkilerini Giderici Bir Tedbir Olarak Enflasyon Muhasebesi ve Yasal Düzenleme	Kavramsal Araştırma-Doküman Analizi	Çalışmada enflasyon muhasebesi, gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin gelir ve giderlerindeki enflasyonun etkisini düzelterek, beyan edilen kâr/zarar miktarlarını gerçek değerlerine yaklaştırarak işletmelerin finansal durumunu daha doğru bir şekilde yansıttığı belirtilmiştir. Bu sayede finansal tabloların daha güvenilir bir şekilde değerlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır.
Özdemir ve Arslan, 2007	Enflasyon Muhasebesinde Kullanılan Yöntemlerin Karşılaştırılmalı Analizi	Kavramsal Araştırma-Doküman Analizi	Çalışmada "Genel fiyat düzeyi muhasebesi yönteminin" etkinliği, seçilen endeksin fiyatlar genel seviyesini ne kadar doğru bir şekilde yansıttığına bağlı olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle, endeks seçiminde titizlikle davranılması gerektiği ifade edilmiştir. Aksi halde, beklenen fayda, endeksin doğruluğuyla orantılı olarak kısmen gerçekleşebileceği savunulmuştur.
Riordan and Riordan, 2009	Inflation And Financial Statement Analysis İn The İ. A. C.	Vaka Analizi	Çalışmada, Uluslararası Muhasebe Standartı 29'un uygulanması sonucu, uygulamanın cari oranı değiştirmede, kârlılık, borçlanma ve aktif kârlılığı düşeceği sonucuna ulaşılmıştır.
İlter, 2012	Exploring The Effects Of İnflation On Financial Statements Through Ratio Analysis	Vaka Analizi	Çalışmada, Uluslararası Muhasebe Standartı 29'un uygulanması sonucu, borç / öz kaynak oranı bir miktar azaldığı, toplam borç/aktif oranı hafif bir düşüş gösterdiği, stok devir hızı ve varlık devir hızının hafif artış göstereceği, kârlılık oranları ise önemli ölçüde düşeceği ifade edilmiştir. Etki derecesi, şirketin net parasal durumuna bağlı olarak farklılık gösterebileceği belirtilmiştir.
Wang et al., 2014	Inflation, Operating Cycle, and Cash Holdings	Ampirik Araştırma-Regresyon Analizi	Çalışmada Çin borsasında 1998–2009 yılları arasında işlem gören işletmelerin enflasyon düştüğünde, daha fazla nakit tutmayı tercih ettiği, enflasyon yükseldiğinde ise nakit miktarını azaltma eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle enflasyonun en düşük seviyelere gerilediği zamanlarda, nakit varlıklarda görülen değişim daha belirgin olduğu belirtilmiştir.
Keleş, 2015	TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Standardı Çerçevesinde Finansal Tabloların Düzeltmesi ve Finansal Analiz Sonuçları Üzerine Etkileri	Vaka Analizi	Çalışmada geleneksel finansal tabloların fiyatlar genel düzeyi muhasebesine göre düzeltilmesiyle finansal tablolarda önemli değişiklikler ortaya çıkacağı savunulmuştur. Düzeltme öncesi ve sonrası veriler arasındaki farklar incelenerek, bu değişikliklerin işletme ve finansal analiz sonuçlarına olan etkilerinin belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Enflasyonist bir dönemde fiyatlar genel düzeyi muhasebesine göre finansal tabloların düzeltilmesi, daha anlamlı bilgiler sağladığı ve kullanıcılarının karar alma süreçlerine olumlu bir şekilde katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Asuquo et al., 2017	Effect Of İnflation Accounting On Business Income Measurement Of Quoted Manufacturing Companies İn Nigeria	Ampirik Araştırma-Regresyon Analizi	Çalışmada tarihi maliyet esası, kuruluşların raporladığı kârı enflasyonist bir ortamda şişirebileceği, bu da şirketin gerçek değerini anlaşılmasını zorlaştırdığı yorumunda bulunulmuştur. Ve kârlılık düzeyleri günümüzün satın alma gücüne göre değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Tarihsel maliyet muhasebesi ve cari maliyet muhasebesi yönteminin de işletme gelirleri üzerinde belirgin bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1: Literatür İncelemesi			
Yazar, Yıl	Araştırmanın İsmi	Araştırma Türü	Sonuç
Agha, 2019	How the Economic Inflation Affects the Financial Statement	Vaka Analizi	Çalışmada enflasyon döneminde, bir muhasebe yönteminin uygulanması kaçınılmaz bir gereklilik ve acil bir ihtiyaç haline geldiği vurgulanmıştır. Eğer şirketin amacı, işletmenin gerçek performansını doğru bir şekilde ölçmekse, genel fiyat düzeyi yönteminin tercih edilmesinin daha uygun olduğu belirtilmiştir. Bu yöntem, enflasyonun etkilerini düzeltmek için yaygın olarak kullanıldığı bu ise şirketin ana hedeflerine ulaşmasına yardımcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Mbambo, 2020	Effects Of İnflation Accounting On The Financial Performance Of Retail Stores İn Kwazulu-Natal, South Africa	Ampirik Araştırma-Regresyon Analizi	Çalışmada işletmelerin enflasyon muhasebesi tekniklerini benimsemesi durumunda, finansal tablolarının enflasyonu düzeltmeyen diğer muhasebe yöntemlerine kıyasla daha sağlam sonuçlar sunma ihtimali bulunduğu savunulmuştur. Ayrıca, birçok kişinin enflasyon ile fiyatlar arasındaki ilişkiyi kavrayamadığı ve dolayısıyla geçmiş ve gelecekteki enflasyon ölçümlerinin farkında olmadığı yorumu yapılmıştır.
Tamimi and Orban, 2020	Hyperinflation and Its Impact on the Financial Results	Ampirik Araştırma-Regresyon Analizi	Çalışmada enflasyon oranları ile net kârlar arasında güçlü negatif korelasyon (-0,783) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca enflasyon oranları ile toplam aktifler arasında orta düzeyde negatif korelasyon (-0,687) olduğu tespit edilmiştir.
Kantar ve ark, 2021	Enflasyonun İşletmelerin Finansal Oranlarına Etkisi: BİST İmalat Sektöründe Bir Uygulama	Ampirik Araştırma-Regresyon Analizi	Çalışmada 2013 ile 2018 arasında yapılan incelemede, şirketlerin kısa ve uzun vadeli borç oranının arttığı, buna karşılık öz kaynak oranının ise azaldığı belirlenmiştir. Ayrıca, likidite oranları incelendiğinde, cari oran ve asit test oranının bu dönemde önemli ölçüde düştüğü tespit edilmiştir. Bu durum, işletmelerin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü çekme riskini arttırdığı ampirik araştırma ile keşfedilmiştir. "Öz Kaynaklar/Toplam Aktifler" oranının anlamlı ve negatif bir etkiye sahip olması, teorik beklentilerle uyumlu bir bulgu olarak değerlendirilmiştir.
Stojanova et al., 2022	Financial Reporting In Terms Of İnflation Accounting	Kavramsal Araştırma-Doküman Analizi	Çalışmada enflasyon muhasebesi, iş sektörünün istikrarını sağlamak ve genel pazar verimliliğini artırmak için bir gereklilik olduğu vurgulanmıştır. Kullanıcıların tarihsel maliyetlere dayalı finansal tablolara güvenmedikleri ifade edilmiştir. Enflasyon muhasebesi, finansal tabloları gerçek maliyetler ve değerlerle uyumlu hale getirerek bir şirketin ekonomik kârlılığını ve finansal durumunu analiz etme imkanı sunduğu, böylece enflasyon muhasebesinin finansal tabloları daha güvenilir hale getirdiği düşünülmektedir.
Arzova ve Şahin, 2022	Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Süreçleri ve Enflasyon Muhasebesinin Finansal Tablolara Etkisi	Kavramsal Araştırma-Doküman Analizi	Çalışmada enflasyonist ortamda tarihi maliyet esasına göre oluşturulan finansal tabloların gerçek durumu yansıtmada eksik kalarak işletmenin faaliyet sonuçlarını doğru ve gerçek bir şekilde yansıtmada zorlanabileceği vurgulanmıştır. İşletme yönetiminin etkin varlık-kaynak yönetimini sürdürmesini engelleyebileceğine ayrıca olağanüstü kârlar vergilendirme sürecini olumsuz yönde etkileyebileceği ifade edilmiştir. Tüm finansal tablo kalemlerinin enflasyondan aynı şekilde etkilenmediği için, farklı düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yenisu, 2022	Enflasyonun Finansal Tablolara Etkisi ve Enflasyon Muhasebesi	Vaka Analizi	Çalışmada ulusal para birimindeki değer kayıpları, finansal tabloların güvenilirlik ve karşılaştırılabilirlik özelliklerini tehlikeye sokabileceği belirtilmiştir. Enflasyonun sürekli olarak paranın değerini azaltması, muhasebe bilgi sisteminin tutarlılığı açısından hayati bir öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle, yüksek veya hiperenflasyon dönemlerinde, tüm karar vericilerin doğru yönlendirilmesi için enflasyon muhasebesinin kullanılması gerekliliği ifade edilmiştir.
Shamsadini et al., 2022	The Moderating Effect of the İnflation on the R. betw. Asset Rev. and the F. S. of Com. Listed on the Tehran and Bombay Stock Exc.	Ampirik Araştırma-Regresyon Analizi	Çalışmada enflasyon muhasebesinin uygulandığı durumlarda, finansal kaldıraç, likidite ve firma büyümesi oranlarına pozitif yönde etkileyeceği saptanmıştır. Özetle, yüksek finansal kaldıraç, likidite, sabit varlıklar oranı ve büyüme potansiyeli olan firmaların varlıklarını yeniden değerlendirme eğiliminde oldukları yorumunda bulunulmuştur.
Varol, 2022	İNflation Accounting İn Terms Of Tax Legislation And Accounting Standards İn Turkey	Vaka Analizi	Vergi mevzuatına göre enflasyon muhasebesi uygulanması için muhasebe standartlarına uyum sağlanmaması gibi bazı öncelikler bulunmaktadır. Vergi mevzuatına göre enflasyon ayarlaması yetersizdir. Bunun sebebi sadece bilançonun düzeltilmesidir. Muhasebe standartları ile vergi mevzuatı arasında uyumsuzlukların uyumlu hale getirilmesi gerektiği tavsiye edilmiştir.
Ata, 2023	Enflasyonun İşletmelerin Varlık ve Finansal Yapılarına Etkisi: BİST 30 Analizi	Ampirik Araştırma-Regresyon Analizi	Çalışmada Bist 30 da işlem gören 2017-2022 dönemini kapsayan 26 işletme panel veri analizi ile incelenmiştir. Çalışmada enflasyon ile Stok/Dönen Varlık ile Dönen Varlık/Toplam Varlık oranları arasında anlamlı ilişki olmadığı, Öz Kaynak/ Toplam Kaynak, Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar /Toplam Kaynak Ve Maddi Duran Varlık/ Toplam Varlık oranları arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.
Hussein et al., 2024	The Impact Of İnflation On Financial Statement Data	Ampirik Araştırma-Regresyon Analizi	Çalışmada enflasyonun yerel para biriminin değerine etkisi nedeniyle, finansal tabloların karşılaştırılabilir olmaması ve finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılayamaması önemli bir sorun olduğu vurgulanmıştır. Çünkü tarihsel maliyet esasının benimsenmesi, gelirlerin ve giderlerin ölçümünde tutarsızlığa neden olarak elde edilen kârın doğru bir şekilde ölçülmesini sağlamadığı, bu da kâr enflasyonuna ve gerçek dışı kârların dağıtılmasına yol açtığı ve sermayenin erozyonuna sebep olduğu belirtilmiştir. Enflasyonun bütçe kalemlerinin güvenilirliğini azalttığı sonucuna varılmıştır.

Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde, üç farklı türde araştırmanın yapıldığı belirlenmiştir: vaka analizi, ampirik araştırma-regresyon analizi ve kavramsal araştırma-doküman analizi. Ulusal çalışmalar genellikle kavramsal çerçeveye odaklanırken, uluslararası çalışmalar daha çok ampirik araştırmaları içermektedir. Ancak vaka analizini içeren çalışmalar ulusal ve uluslararası literatürde benzer oranda olduğu gözlemlenmiştir.

4. Borsa İstanbul'da İşlem Gören İmalat Sektöründe Bir Araştırma

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmada 2016 Q2 - 2023 Q3 dönemleri arasında 3'er aylık çeyrek dönemler halinde toplam 30 dönemden oluşan Borsa İstanbul'da (BİST) işlem gören imalat sektöründe faaliyet gösteren 170 işletmenin mali rasyoları incelenerek enflasyonun mali rasyolar üzerindeki etkisinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın önemi, işletmelerin enflasyonun mali rasyolar üzerindeki etkilerini anlamalarına ve bu etkileri yönetebilmelerine yardımcı olmaktır. Bu sayede, işletmeler enflasyonun finansal performanslarına olan etkilerini daha iyi değerlendirebilir ve stratejilerini buna göre şekillendirebilirler. Ayrıca, finansal analistler ve karar vericiler için de bu çalışma, enflasyonun mali rasyolar üzerindeki etkilerini anlamak ve doğru kararlar almak için önemli bir kaynak olacaktır.

4.2. Araştırma Hipotezleri ve Değişkenleri

Araştırmada ÜFE (Üretici Fiyat Endeksi) bağımsız değişken olarak kullanılmış ve likidite, mali yapı, devir hızı ve kârlılık oranları bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilere ait hipotezler aşağıdaki gibidir;

H1: Enflasyonun stok devir hızı oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2: Enflasyonun ticari alacak devir oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H3: Enflasyonun maddi duran varlık/aktif oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H4: Enflasyonun dönen varlık/aktif oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H5: Enflasyonun kısa vadeli yabancı kaynaklar/aktif oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H6: Enflasyonun uzun vadeli yabancı kaynaklar/aktif oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H7: Enflasyonun özkaynaklar/aktif oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H8: Enflasyonun brüt kâr marjı oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H9: Enflasyonun esas faaliyet kâr marjı oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H10: Enflasyonun net kâr marjı oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H11: Enflasyonun cari oran üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H12: Enflasyonun asit test oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H13: Enflasyonun nakit oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

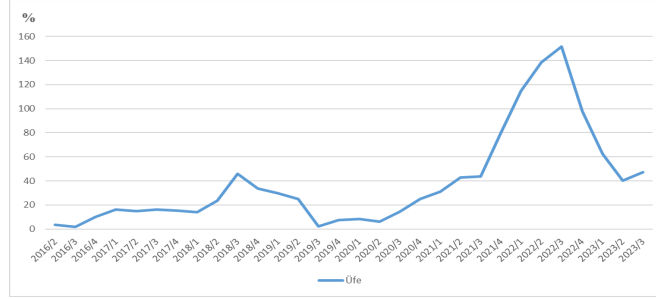
H14: Enflasyonun stok/dönen varlık oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

4.3. Araştırmanın Veri Seti ve Kısıtları

Elde edilen finansal tablo verileri, Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) üzerinden, enflasyonu temsilen ÜFE oranları ise Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) resmi internet sitesinden temin edilmiş olup işletmelerin likidite, finansal yapı,

devir hızı, ve kârlılık oranları gibi finansal göstergeler incelenmiştir. Bu çalışmanın kapsamı, Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren imalat sektöründeki şirketlerle sınırlandırılmıştır. İmalat sektörü, ekonominin önemli bir parçasını oluşturmaktadır ve işletmelerin genel ekonomik durum üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle, bu sektörde faaliyet gösteren işletmelerin finansal göstergelerinin incelenmesi, genel ekonomik durumu anlamak için önemli olduğu düşünülmektedir.

ÜFE, ekonomik göstergeler arasında önemli bir yere sahiptir. ÜFE, üretim sürecindeki mal ve hizmetlerin fiyatlarını ölçerek gelecekteki tüketici fiyatlarındaki olası artışları gösterir. ÜFE, ekonomik karar alıcılar için önemli veriler sağlar ve para politikası ile ekonomik yönetim stratejilerinin belirlenmesinde kullanılır. Şekil 2'de 2016 Q2 - 2023 Q3 dönemleri arasındaki ÜFE artış oranları gösterilmiştir.

Şekil 2: 2016 Q2 - 2023 Q3 Dönemleri Arası Üfe Artış Oranları

Kaynak: <https://www.tuik.gov.tr/> 19.02.2024

4.4. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişki zaman serileri analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen verilerin analizi STATA/MP 18 paket programı ile yapılmıştır. Serilerin durağanlığını kontrol etmek için ADF (Augmented Dickey Fuller) analizi yapılmış ve ARDL (Otomatik Gecikmeli Dağıtılmış Lag) modellemesi kullanarak araştırma hipotezleri test edilmiştir. ADF analizi, zaman serilerinin durağan olup olmadığını belirlemek için kullanılan bir yöntemdir. Durağan olmayan bir zaman serisi, istatistiksel modelleme sürecinde yanlı sonuçlara yol açabilir, bu nedenle durağanlık kontrolü önemlidir. ARDL modellemesi ise, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki uzun ve kısa dönem ilişkileri analiz etmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu model, hem durağan hem de durağan olmayan serilerle çalışabilme yeteneğine sahiptir ve genellikle zaman serileri analizinde tercih edilen bir modelleme yaklaşımıdır.

4.5. Araştırmanın Bulguları ve Sonuçların Değerlendirilmesi

Elde edilen verilere dayanarak, modelde kullanılan tüm değişkenlerin ortalama değerleri, standart sapmaları, minimum ve maksimum değeri, R-kare, Ayarlanmış R-kare, F istatistiği, P-değerine ilişkin özet bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Variable	Obs	Mean	Std. dev.	Min	Max	F	Prob > F	R-squared	Adj R-squared
ÜFE	30	3.883.367	3.989.608	Oca.78	151.5				
StokDevirHizi	30	3.222.776	1.500.552	1.097.638	56.818	0.28	0.8379	0.0327	-0.0833
Tic.Al.DevirHizi	30	3.349.096	1.626.655	1.152.127	7.445.974	1.45	0.2517	0.1483	0.0461
Mad.Dur.Var./Aktif	30	3.012.135	3.325.715	2.356.643	3.430.155	88.39	0.0000	0.9138	0.9035
DonenVarlik/Aktif	30	5.642.131	3.679.807	5.183.433	6.427.664	84.16	0.0000	0.9099	0.8991
K.V.Y.K./Aktif	30	4.031.617	2.511.403	3.573.875	4.604.034	27.75	0.0000	0.7690	0.7413
U.V.Y.K./Aktif	30	1.430.681	2.663.349	9.618.153	1.770.119	126.25	0.0000	0.9381	0.9307
Ozkaynaklak/Aktif	30	4.513.468	2.181.699	4.089.285	500.797	6.26	0.0026	0.4291	0.3606
BrutKârMarjı	30	2.271.931	193.951	20.083	268.198	24.05	0.0000	0.7426	0.7118
EsasFaaliyetKârMarjı	30	1.148.646	3.106.537	7.102.292	1.775.949	29.83	0.0000	0.7816	0.7554
NetKârMarjı	30	674.248	3.541.092	1.424.597	1.451.716	26.01	0.0000	0.7573	0.7282
CariOran	30	1.613.336	.0758822	1.456.822	1.765.974	1.97	0.1449	0.1909	0.0938
AsitTestOrani	30	.9741217	.0716932	.8450799	1.115.259	9.39	0.0002	0.5299	0.4735
NakitOrani	30	.2720708	.0723688	.172956	.4120011	24.61	0.0000	0.7471	0.7167
Stoklar/DonenVarlik	30	3.188.176	1.540.067	2.975.232	3.586.312	15.17	0.0000	0.6454	0.6029

Zaman serisi analizi, ekonometrik modeller aracılığıyla geleceğe yönelik tahminler yapmanın güçlü bir aracıdır. Bu modeller, ekonomik karar verme süreçlerinde bilgilendirici ve doğru tahminler sunarak, politika yapımcılar, işletmeler ve yatırımcılar için vazgeçilmez bir kaynak haline gelmiştir. Zaman serilerinde durağanlık kavramı, tahminlerin doğruluğu açısından büyük önem taşır. Durağan bir zaman serisi, zaman içinde sabit bir varyans, sabit bir ortalama ve sabit bir otokorelasyona sahiptir. Bir zaman serisinin durağan olmaması, analizin doğruluğunu ve dolayısıyla gelecekteki tahminlerin güvenilirliğini olumsuz etkileyebilir. Serilerin durağanlığının kontrol edilmesi için ADF testi yapılmıştır.

Test statistic	Dickey-Fuller critical value			
	1%	5%	10%	
Z(t)	-1.386	-3.723	-2.989	-2.625

MacKinnon approximate p -value for Z(t) = 0.5891.

Test sonucunda elde edilen Augmented Dickey-Fuller test istatistiği -1.386 olarak bulunmuştur. 1%, 5% ve 10% anlamlılık seviyeleri için kritik değerlerle (-3.723, -2.989 ve -2.625) karşılaştırılmıştır. Test istatistiği, tüm anlamlılık seviyelerindeki kritik değerlerden daha büyük olduğu için, ÜFE bağımsız değişkeninin birim kök içerdiği ve dolayısıyla durağan olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu, ÜFE serisinin, %1, %5 ve %10 anlamlılık seviyelerinde birim kök hipotezini (H0) reddetmek için yeterli kanıt sağlamadığını göstermektedir. Durağan olmayan bir serinin analizi ve tahmini için ARIMA, ARDL gibi durağanlığı dikkate alan modeller veya seriyi durağan hale getirecek dönüşümler tercih edilebilir. Çalışmada analiz, zaman serisi verileri üzerinde ARDL modellemesi kullanılarak yapılmıştır. Bu yöntem, kısa ve uzun dönem dinamiklerini aynı anda ele alabilen bir yaklaşımdır. ARDL modelleme, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini kısa ve uzun dönemde incelemektedir. Sonuçlar, bu bağımlı değişkenlerin ÜFE'deki değişimlere nasıl tepki verdiğini göstermektedir. Sonuçları detaylı bir şekilde yorumlamak için, her modelin temel istatistiklerine (R-kare, Ayarlanmış R-kare, F istatistiği, P-değeri) ve katsayılara (anlamlılık seviyeleri dahil) bakılmıştır. Bu test sonuçlarına göre:

4.5.1. Stok Devir Hızı ve ÜFE: R-kare: %3.27: ÜFE ile Stok Devir Hızı arasındaki ilişki zayıftır. P-Değeri: 0.8379: Model anlamlı değildir ve ÜFE değişiklikleri Stok Devir Hızını etkilemede önemsizdir. Katsayılar: ÜFE değişimleri, Stok Devir Hızı üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Stok devir hızı, şirketlerin stoklarını ne kadar hızlı sattığını veya kullandığını ifade etmektedir. Bu sonuç, ÜFE değişimlerinin stok yönetimi üzerindeki etkisinin diğer operasyonel veya pazar talebi kadar belirgin olmayabileceğini göstermektedir.

ARDL(1,1) regression

Sample: 2016 thru 2023

Number of obs = 29
F(3, 25) = 0.28
Prob > F = 0.8379
R-squared = 0.0327
Adj R-squared = -0.0833
Root MSE = 1.5876

Log likelihood = -52.402091

StokDevirHızı	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]
StokDevirHızı L1.	-.1751113	.1968198	-0.89	0.382	-.5804693 .2302467
ÜFE_BağımsızDeğ -- L1.	-.0045756 .0037693	.0167508 .0165191	-0.27 0.23	0.787 0.821	-.0390745 .0299234 -.0302525 .0377911
_cons	3.836704	.7685183	4.99	0.000	2.253911 5.419497

4.5.2. Ticari Alacaklar Devir Hızı ve ÜFE: R-kare: %14.83: ÜFE ile Ticari Alacaklar Devir Hızı arasındaki ilişki zayıftır. P-Değeri: 0.2517: Bu model de istatistiksel olarak anlamlı değildir. Katsayılar: ÜFE'nin bir önceki dönemdeki değişiklikleri, Ticari Alacaklar Devir Hızı üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Bu oran, şirketlerin alacaklarını tahsil etme hızını ifade eder. Alacak yönetimi üzerindeki etkiler, makroekonomik değişimlerden daha çok şirketin iç süreçleri ve piyasa koşullarıyla ilişkili olabilir.

ARDL(1,1) regression

Sample: 2016 thru 2023

Number of obs = 29
F(3, 25) = 1.45
Prob > F = 0.2517
R-squared = 0.1483
Adj R-squared = 0.0461
Root MSE = 1.6072

Log likelihood = -52.758057

TicariAlacaklarDevirHizi	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
TicariAlacaklarDevirHizi L1.	-.2521518	.1924715	-1.31	0.202	-.6485544	.1442507
UFE_BağımsızDeğ --.	-.0087495	.0170916	-0.51	0.613	-.0439503	.0264514
L1.	.0221016	.0171648	1.29	0.210	-.01325	.0574533
_cons	3.715091	.7187814	5.17	0.000	2.234733	5.195449

4.5.3. Maddi Duran Varlıklar/Aktifler ve ÜFE: R-kare: %91.38, Ayarlanmış R-kare: %90.35: ÜFE'deki değişimler, Maddi Duran Varlıklar/Aktiflerin %91.38'ini açıklamaktadır. Bu, modelin çok yüksek bir açıklama gücüne sahip olduğunu gösterir. F İstatistiği: 88.39 ve P-Değeri: 0.0000: Model istatistiksel olarak anlamlıdır. Katsayılar: ÜFE'nin bir önceki dönemdeki değişimi ile Maddi Duran Varlıklar/Aktifler arasında güçlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Bu, ÜFE'nin şirketlerin aktif yapısını önemli ölçüde etkileyebileceğini düşündürmektedir. ÜFE'deki değişimler maddi duran varlıklarının/Aktif oranı ile negatif yönlü ilişki vardır.

ARDL(1,1) regression

Sample: 2016 thru 2023

Number of obs = 29
F(3, 25) = 88.39
Prob > F = 0.0000
R-squared = 0.9138
Adj R-squared = 0.9035
Root MSE = 1.0276

Log likelihood = -39.785371

MaddiDuranVarliklarAktif	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
MaddiDuranVarliklarAktif L1.	.9849609	.1182653	8.33	0.000	.7413889	1.228533
UFE_BağımsızDeğ --.	-.0366415	.0117142	-3.13	0.004	-.0607675	-.0125156
L1.	.0409761	.011454	3.58	0.001	.0173861	.0645661
_cons	.070369	3.926738	0.02	0.986	-8.016899	8.157637

4.5.4. Dönen Varlıklar/Aktifler ve ÜFE: R-kare: %90.99, Ayarlanmış R-kare: %89.91: ÜFE'deki değişimler, Dönen Varlıklar/Aktiflerin %90.99'unu açıklamaktadır ve yüksek açıklama gücüne işaret etmektedir. F İstatistiği: 84.16, P-Değeri: 0.0000: Modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu gösterir. Katsayılar: Pozitif ve negatif katsayılar, ÜFE değişimlerinin Dönen Varlıklar/Aktifler üzerinde karmaşık etkileri olduğunu göstermektedir.

ARDL(1,1) regression

Sample: 2016 thru 2023

Number of obs = 29
F(3, 25) = 84.16
Prob > F = 0.0000
R-squared = 0.9099
Adj R-squared = 0.8991
Root MSE = 1.1695

Log likelihood = -43.538354

DonenVarliklarAktif	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
DonenVarliklarAktif L1.	.9503872	.15392	6.17	0.000	.633383	1.267391
UFE_BağımsızDeğ --.	.050964	.0134637	3.79	0.001	.0232351	.078693
L1.	-.05103	.0143544	-3.56	0.002	-.0805934	-.0214666
_cons	3.007321	8.153654	0.37	0.715	-13.78544	19.80009

4.5.5. Kısa Vadeli Yükümlülükler/Aktif ve ÜFE: R-kare: %76.90: ÜFE ile Kısa Vadeli Yükümlülükler arasında güçlüye yakın bir ilişki vardır. P-Değeri: 0.0000: Model istatistiksel olarak anlamlıdır. Katsayılar: ÜFE'nin bir önceki dönemdeki değişiklikleri, Kısa Vadeli Yükümlülükler üzerinde güçlü ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Bu, ÜFE'deki artışların şirketlerin kısa vadeli borç yükünü artırabileceği anlamına gelebilir. Bu durum, likidite yönetimi ve kısa vadeli finansal planlama için önemli olabilir.

ARDL(1,1) regression

Sample: 2016 thru 2023

Number of obs = 29
F(3, 25) = 27.75
Prob > F = 0.0000
R-squared = 0.7690
Adj R-squared = 0.7413
Root MSE = 1.2205

Log likelihood = -44.77593

KisaVadeliYukumluluklerAktif	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
KisaVadeliYukumluluklerAktif L1.	.3496757	.1749431	2.00	0.057	-.0106264	.7099778
UFE_BağımsızDeğ						
---	.048749	.0128738	3.79	0.001	.0222349	.0752631
L1.	-.0160242	.0154797	-1.04	0.310	-.0479053	.0158569
_cons	25.06415	6.687742	3.75	0.001	11.29048	38.83781

4.5.6. Uzun Vadeli Yükümlülükler/Aktif ve ÜFE: R-kare: %93.81: Bu model, ÜFE ile Uzun Vadeli Yükümlülükler diğer mali rasyolar arasında en güçlü ilişkilerden birini göstermektedir. P-Değeri: 0.0000: İstatistiksel olarak son derece anlamlıdır. Katsayılar: ÜFE değişiklikleri, Uzun Vadeli Yükümlülükler üzerinde çok güçlü ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Bu, şirketlerin borçlanma maliyetlerinin ve finansal yapılarının ÜFE'deki değişimlerden önemli ölçüde etkilenebileceğini işaret etmektedir. Enflasyonist baskılar ve maliyet artışları, şirketlerin uzun vadeli yükümlülüklerini ve borç kapasitelerini etkileyebilir.

ARDL(1,1) regression

Sample: 2016 thru 2023

Number of obs = 29
F(3, 25) = 126.25
Prob > F = 0.0000
R-squared = 0.9381
Adj R-squared = 0.9307
Root MSE = 0.7137

Log likelihood = -29.215551

UzunVadeliYukumluluklerAktif	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
UzunVadeliYukumluluklerAktif L1.	.8709015	.0882309	9.87	0.000	.6891865	1.052617
UFE_BağımsızDeğ						
---	-.0117946	.0075225	-1.57	0.129	-.0272875	.0036983
L1.	-.000953	.0086333	-0.11	0.913	-.0187336	.0168275
_cons	2.210145	1.461421	1.51	0.143	-.7997084	5.219998

4.5.7. Özkaynaklar/Aktif ve ÜFE: R-kare: %42.91: Bu model, ÜFE ile Özkaynaklar arasındaki ilişkinin orta seviyede olduğunu göstermektedir. P-Değeri: 0.0026: Model istatistiksel olarak anlamlıdır. Katsayılar: ÜFE'nin bir önceki dönemdeki değişiklikleri, özkaynaklar üzerinde orta derecede etkilidir. Bu modelin sonuçları, ÜFE değişikliklerinin şirketlerin özkaynak yapısını ve finansal kaldıraçlarını etkileyebileceğini düşündürür.

ARDL(1,1) regression

Sample: 2016 thru 2023

Number of obs = 29
F(3, 25) = 6.26
Prob > F = 0.0026
R-squared = 0.4291
Adj R-squared = 0.3606
Root MSE = 1.6045

Log likelihood = -52.709136

ÖzkaynaklarAktif	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
ÖzkaynaklarAktif L1.	.5137911	.1389467	3.70	0.001	.227625	.7999572
UFE_BağımsızDeğ						
---	-.0339537	.0169187	-2.01	0.056	-.0687984	.0008911
L1.	.0389862	.0166903	2.34	0.028	.0046119	.0733604
_cons	21.66168	6.3129	3.43	0.002	8.66002	34.66334

4.5.8. Brüt Kâr Marjı ve ÜFE: R-kare: %74.26: ÜFE ile Brüt Kâr Marjı arasında güçlüye yakın bir ilişki vardır. P-Değeri: 0.0000: Model istatistiksel olarak anlamlıdır. Katsayılar: ÜFE değişiklikleri, Brüt Kâr Marjı üzerinde güçlü ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Bu, ÜFE'deki değişimlerin şirketlerin maliyet yapılarını ve sonuç olarak kârlılıklarını önemli ölçüde etkileyebileceğini gösterir. ÜFE'nin yükselmesi genellikle brim satış fiyatının yükselmesi ve üretim maliyetlerindeki artışı gösterir. Eğer şirketler bu maliyet artışlarını satış fiyatlarına tam olarak yansıtabilirlerse, brüt kâr marjlarını artırabilirler. Brüt satış kârının volatilitesi, önceki dönemlerden devreden stok miktarına ve stok kullanım miktarlarına bağlı olarak değişkenlik gösterebilir.

ARDL(1,1) regression

Sample: 2016 thru 2023

Number of obs = 29
F(3, 25) = 24.05
Prob > F = 0.0000
R-squared = 0.7426
Adj R-squared = 0.7118
Root MSE = 1.0569

Log likelihood = -40.602307

BrutKarMarji	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]
BrutKarMarji L1.	.4049894	.228155	1.78	0.088	-.0649046 .8748834
UFE_BağımsızDeğ --.	.0445717	.0126764	3.52	0.002	.0184642 .0706792
L1.	-.0226384	.0116086	-1.95	0.062	-.0465467 .0012698
_cons	12.67088	4.783039	2.65	0.014	2.820026 22.52173

4.5.9. Esas Faaliyet Kâr Marjı ve ÜFE: R-kare: %78.16: ÜFE ile Esas Faaliyet Kâr Marjı arasında güçlüye yakın bir ilişki bulunmaktadır. P-Değeri: 0.0000: Model güçlü istatistiksel anlam taşımaktadır. Katsayılar: ÜFE'nin bir önceki dönemdeki değişiklikleri, Esas Faaliyet Kâr Marjı üzerinde güçlü ve anlamlı bir etkiye sahiptir. ÜFE değişimlerinin şirketin operasyonel verimliliği ve maliyet yönetimi üzerinde doğrudan etkileri olabileceğini düşündürür.

ARDL(1,1) regression

Sample: 2016 thru 2023

Number of obs = 29
F(3, 25) = 29.83
Prob > F = 0.0000
R-squared = 0.7816
Adj R-squared = 0.7554
Root MSE = 1.5345

Log likelihood = -51.414655

EsasFaaliyetKarMarji	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]
EsasFaaliyetKarMarji L1.	.4868007	.2273702	2.14	0.042	.0185229 .9550785
UFE_BağımsızDeğ --.	.0574443	.0185967	3.09	0.005	.0191436 .095745
L1.	-.0266973	.0174377	-1.53	0.138	-.062611 .0092164
_cons	4.796628	1.984989	2.42	0.023	.7084663 8.884789

4.5.10. Net Kâr Marjı ve ÜFE: R-kare: %75.73: ÜFE ile Net Kâr Marjı arasında güçlüye yakın bir ilişki bulunmaktadır. P-Değeri: 0.0000: Bu model istatistiksel olarak anlamlıdır. Katsayılar: ÜFE değişiklikleri, Net Kâr Marjı üzerinde güçlü ve anlamlı bir etkiye sahiptir. ÜFE ve Net Kâr Marjı arasındaki pozitif ilişki, üretici fiyatlarındaki artışların şirketlerin kâr marjlarını olumlu yönde etkileyebileceğini gösterir. Bu, şirketlerin üretim maliyetlerindeki artışları satış fiyatlarına yansıtılabildikleri ve kârlılıklarını koruyabildikleri anlamına gelebilir. Ancak, bu ilişkinin şirketin sektörü, maliyet yapıları ve fiyatlandırma stratejileri gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak değişebileceği unutulmamalıdır.

ARDL(1,1) regression

Sample: 2016 thru 2023

Number of obs = 29
F(3, 25) = 26.01
Prob > F = 0.0000
R-squared = 0.7573
Adj R-squared = 0.7282
Root MSE = 1.8759

Log likelihood = -57.240105

NetKarMarji	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]
NetKarMarji L1.	.52123	.1904949	2.74	0.011	.1288985 .9135615
UFE_BağımsızDeğ --.	.0429805	.0211039	2.04	0.052	-.0004837 .0864447
L1.	-.0077699	.0208208	-0.37	0.712	-.0506512 .0351114
_cons	1.901968	.8485077	2.24	0.034	.1544337 3.649502

4.5.11. Cari Oran ve ÜFE: R-kare: %19.09: ÜFE ile Cari Oran arasındaki ilişki zayıftır. P-Değeri: 0.1449: Model istatistiksel olarak anlamlı değildir. Katsayılar: ÜFE değişiklikleri, Cari Oran üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Bu oranın daha çok şirketin kısa vadeli varlık ve yükümlülük yapısından etkilendiğini, ÜFE'nin doğrudan etkisinin olmadığını gösterir. Cari Oran üzerinde ÜFE'den ziyade, şirketin kendi iç dinamikleri ve piyasa koşullarına adaptasyonu daha belirleyici faktörler arasında yer alabilir.

ARDL(1,1) regression

Sample: 2016 thru 2023

Number of obs = 29
F(3, 25) = 1.97
Prob > F = 0.1449
R-squared = 0.1909
Adj R-squared = 0.0938
Root MSE = 0.0680

Log likelihood = 38.960558

	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
CariOran						
CariOran						
L1.	.0726347	.1851875	0.39	0.698	-.3087662	.4540356
UFE_BağımsızDeğ						

L1.	.0000269	.0007251	0.04	0.971	-.0014665	.0015203
L1.	-.0007255	.0007474	-0.97	0.341	-.0022647	.0008138
_cons	1.517836	.3040489	4.99	0.000	.891636	2.144037

4.5.12. Asit Test Oranı ve ÜFE: R-kare: %52.99: ÜFE ile Asit Test Oranı arasında orta seviyede bir ilişki vardır. P-Değeri: 0.0002: Model istatistiksel olarak anlamlıdır. Katsayılar: ÜFE'nin bir önceki dönemdeki değişiklikleri, Asit Test Oranı üzerinde orta derecede etkilidir. Bu modelin sonuçları, ÜFE'nin şirketin hızlı likidite pozisyonu üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olmayabileceğini işaret etmektedir.

ARDL(1,1) regression

Sample: 2016 thru 2023

Number of obs = 29
F(3, 25) = 9.39
Prob > F = 0.0002
R-squared = 0.5299
Adj R-squared = 0.4735
Root MSE = 0.0496

Log likelihood = 48.134247

	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
AsitTestOrani						
AsitTestOrani						
L1.	.2897534	.1737534	1.67	0.108	-.0680984	.6476052
UFE_BağımsızDeğ						

L1.	-.0005248	.0005239	-1.00	0.326	-.0016038	.0005542
L1.	-.0003331	.0005707	-0.58	0.565	-.0015084	.0008423
_cons	.7211758	.1775576	4.06	0.000	.3554891	1.086862

4.5.13. Nakit Oranı ve ÜFE: R-kare: %74.71, Ayarlanmış R-kare: %71.67: ÜFE'deki değişiklikler Nakit Oranının %74.71'ini açıklamaktadır ve aralarında güçlüye yakın bir ilişki bulunmaktadır. F İstatistiği: 24.61, P-Değeri: 0.0000: Model yine istatistiksel olarak anlamlıdır. Katsayılar: Nakit Oranı, ÜFE değişimlerine karşı duyarlıdır. Bu da şirketlerin nakit pozisyonlarının ve kısa vadeli mali sağlıklarının ÜFE'deki değişimlerden etkilenebileceğini göstermektedir.

ARDL(1,1) regression

Sample: 2016 thru 2023

Number of obs = 29
F(3, 25) = 24.61
Prob > F = 0.0000
R-squared = 0.7471
Adj R-squared = 0.7167
Root MSE = 0.0388

Log likelihood = 55.240489

	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
NakitOrani						
NakitOrani						
L1.	.9162975	.1104444	8.30	0.000	.688833	1.143762
UFE_BağımsızDeğ						

L1.	-.0002765	.0004111	-0.67	0.507	-.0011231	.0005701
L1.	.0002919	.0004034	0.72	0.476	-.0005389	.0011228
_cons	.0289217	.0294737	0.98	0.336	-.0317805	.0896239

4.5.14. Stoklar/Dönen Varlıklar ve ÜFE: R-kare: %64.54: ÜFE ile Stoklar/Dönen Varlıklar oranı arasında sınırlı bir ilişki bulunmaktadır. P-Değeri: 0.0000: Model istatistiksel olarak anlamlıdır. Katsayılar: ÜFE değişiklikleri, Stoklar/Dönen Varlıklar oranı üzerinde sınırlı ve anlamlı bir etkiye sahiptir. ÜFE'deki artışların stokların dönen varlıklar içindeki payını artırması, şirketlerin stokları daha hızlı döndürme veya maliyetlerini daha etkili bir şekilde yönetme ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu durum, özellikle stok maliyetlerinin yüksek olduğu sektörlerde, finansal sağlığı korumak ve maliyet enflasyonunun olumsuz etkilerini minimize etmek için stratejik planlamayı önemli kılmaktadır.

ARDL(1,1) regression					
Sample:	2016 thru	2023	Number of obs =	29	
			F(3, 25)	=	15.17
			Prob > F	=	0.0000
			R-squared	=	0.6454
			Adj R-squared	=	0.6029
			Root MSE	=	0.9566
Log likelihood = -37.710546					
StoklarDönenVarliklar	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]
StoklarDönenVarliklar					
L1.	-.0252616	.1800525	-0.14	0.890	-.3960866 .3455634
UFE_BağımsızDeğ					
--	.0060515	.0102572	0.59	0.561	-.0150736 .0271765
L1.	.0253273	.0121273	2.09	0.047	.0003507 .050304
_cons	31.53886	5.555739	5.68	0.000	20.0966 42.98112

Mali rasyoların genel değerlendirilmesi çerçevesinde, ÜFE'nin bazı mali rasyolar üzerinde önemli ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu bazı mali rasyolarda anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Araştırma hipotezlerine ilişkin kabul ve ret durumları Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3: Araştırma Hipotezlerinin Kabul/Ret Durumları		
Hipotezler	Kabul/Ret	Açıklama Derecesi
H1: Enflasyonun stok devir hızı oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Ret	-
H2: Enflasyonun ticari alacak devir oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Ret	-
H3: Enflasyonun maddi duran varlık/aktif oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul	Güçlü
H4: Enflasyonun dönen varlık/aktif oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul	Güçlü
H5: Enflasyonun kısa vadeli yabancı kaynaklar/aktif oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul	Güçlüye Yakın
H6: Enflasyonun uzun vadeli yabancı kaynaklar/aktif oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul	Güçlü
H7: Enflasyonun özkaynaklar/aktif oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul	Orta Güçlü
H8: Enflasyonun brüt kâr marjı oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul	Güçlüye Yakın
H9: Enflasyonun esas faaliyet kâr marjı oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul	Güçlüye Yakın
H10: Enflasyonun net kâr marjı oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul	Güçlüye Yakın
H11: Enflasyonun cari oran üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Ret	-
H12: Enflasyonun asit test oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul	Orta Güçlü
H13: Enflasyonun nakit oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul	Güçlüye Yakın
H14: Enflasyonun stok/dönen varlık oranı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul	Orta Güçlü

5. Sonuç

Enflasyon, işletmelerin finansal performansını ve karar alma süreçlerini etkileyen önemli bir faktördür. Enflasyonu göz ardı ederek finansal planlama yapan işletmeler, kaynak ihtiyaçlarının artması nedeniyle beklenmedik mali sıkıntılarla karşı karşıya kalabilirler. Enflasyonun potansiyel etkilerini önceden tahmin etmek ve buna göre hazırlıklı olmak, işletmelerin finansal sağlığını koruyabilir. Dolayısıyla, işletmelerin enflasyon risklerini dikkate alarak stratejik finansal planlar oluşturmaları, enflasyona karşı duyarlılık analizleri yapmaları ve korunma stratejileri geliştirmeleri kritik bir ihtiyaçtır. Bu çerçevede, maliyetleri ve fiyatlandırma stratejilerini düzenli olarak gözden geçirmek ve enflasyon oranlarını yakından takip etmek enflasyon karşısında dayanıklılığı artırmada etkili yöntemler arasındadır. Böylece, işletmeler proaktif yaklaşımlarla enflasyonun olumsuz etkilerini en aza indirebilir ve finansal istikrarlarını koruyabilirler.

Enflasyon muhasebesinin uygulanması, finansal raporlarda enflasyon kaynaklı bozulmaları önemli ölçüde önleyebilir. Eğer enflasyonun etkileri düzeltilmezse, işletmeler olumsuz etkilenebilir ve hatta zarar dahi görebilir. Enflasyon vergi potansiyelinde azalmaya neden olabilir, fiktif kârların dağıtımını gibi yanlış yönetim kararlarına yol açabilir, finansal tabloların yapısını bozabilir, finansal tabloları anlamsız ve işe yaramaz rakam yığınları haline dönüştürebilir. Enflasyonla mücadele güçlü irade gerektirmesi ve uzun soluklu olması, enflasyonun etkilerini uzun döneme yayabilir. Bu olumsuz etkiler ortadan kaybolana kadar hem "kısmi düzeltme yöntemleri" hem de "kalıcı düzeltme yöntemleri"nin bir arada uygulanması, işletmelerin zarar görmesini önleyebilir. Bu yöntemler, işletmelerin daha şeffaf ve güvenilir finansal bilgilere erişimini sağlayarak uluslararası yatırımcıların ve paydaşların güvenini kazanmasına da katkıda bulunabilir. Finansal tabloların enflasyonun etkilerinden arındırılarak hazırlanması, işletmelerin finansal durumunun ve faaliyet sonuçlarının doğru, karşılaştırılabilir ve ihtiyaca uygun bir şekilde sunulması açısından önemli olmakla birlikte, enflasyonla mücadelede daha

etkili olmak adına alınacak önlemleri titizlikle uygulamak ve enflasyonun temel nedenlerini ele alarak enflasyon bataklığını kökünden kurutmak çok daha elzemdir.

Standartlar (TMS 29) ve vergi otoritelerin (VUK 298/A) enflasyon muhasebesine yaklaşımlarının birbirinden farklı olması belirli temel ayrımları içermesine sebep olmaktadır. TMS 29, genel olarak, enflasyonun finansal raporlama üzerindeki etkilerini yönetmek için belirli prensipler ve uygulamalar sunar. Öte yandan, VUK 298/A, belirli sığ gereksinimlere odaklanır. Örneğin, TMS 29; bilanço (finansal durum tablosu), kapsamlı gelir tablosu, nakit akış tablosuna ve özkaynak değişim tablosu dipnotlarıyla birlikte önceki dönemlere ait verileri karşılaştırmalı olarak da düzeltmeyi konu ederken, VUK 298/A yalnızca bilançoya odaklanır. Bu, iki yaklaşım arasındaki önemli farklardan sadece biridir ve daha birçok farklar bulunmaktadır. Bu farklılıkların birincil nedeni, TMS 29'un uluslararası finansal raporlama standartlarına dayanması ve genellikle finansal raporlama amacıyla tasarlanmış olmasıdır. Dolayısıyla, TMS 29, işletmelerin enflasyonun finansal tablolar üzerindeki etkilerini doğru bir şekilde yansıtmasını ve finansal durumlarını daha doğru bir şekilde sunmasını amaçlar. Öte yandan, VUK 298/A, vergi otoritelerinin vergilendirme sürecinde kullanacakları muhasebe uygulamalarını belirlemek amacıyla vergiye tabi gelir hesaplamasına (2024 dönemi için) odaklanır. Hızla değişen bir dünyaya uyum sağlamak için, sadece vergi odaklı muhasebe uygulamalarından ziyade muhasebe sisteminin uluslararası standartlara uyumlu hale getirilmesi önerilmektedir. Bu, muhasebe sistemlerinin sadece vergi hesaplamaları için değil, aynı zamanda tüm finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaçlarına uygun olarak yapılandırılması gerektiği anlamına gelir. Bu bağlamda, muhasebe sisteminin günümüz koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenmesi ve uluslararası standartların benimsenmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir. Muhasebe sisteminin vergi odaklı bir yaklaşımdan uzaklaşarak daha etkin bir şekilde çalışabilmesi için geleneksel kaynak teorisi yerine net artış teosisinin benimsenmesi önerilmektedir. Geleneksel kaynak teorisi yerine net artış teosisine dayalı bir yaklaşım benimsenmesi, kaynakların etkin yönetimi ve sürdürülebilir kullanımı için daha uygun bir çerçeve sunabilir. Kaynak teorisi, vergi gelirlerinin, mükelleflerinin sürekli gelir yaratan kaynaklarından alınması gerektiğini vurgularken, net artış teorisi geliri, mükellefin servetinde meydana gelen artış temelinde değerlendirilmesini savunmaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri tarafından ağırlıklı olarak uygulanan net artış teosisine dayalı bir yaklaşım, modern teknoloji ile uygulamadaki zorluklar aşıldığı için vergi politikalarının daha etkili ve adil bir şekilde tasarlanmasını sağlayabilir. Dolayısıyla, vergi politikalarının meşruiyetini artırabilmesi, adalet ve ekonomik etkinlik açısından daha iyi sonuçlar doğurması için kaynak teorisinden net artış teosisine geçiş önemli bir adım olabilir. Ayrıca, vergi kanunlarının daha açık, net ve anlaşılır bir dille yazılması, yasal belirsizlikleri azaltarak vergi uygulamalarının daha tutarlı olmasını sağlayabilir.

Çalışmada, enflasyonun işletmelerin mali rasyolarına etkisini incelemek amacıyla 14 hipotez oluşturulmuştur. 2016 Q2 - 2023 Q3 dönemleri arasındaki 3'er aylık çeyrek dönemler halinde toplam 30 döneme ait Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren imalat sektöründeki işletmelerin mali rasyoları kullanılmıştır. Veriler, zaman serisi analizi ile ARDL yöntemiyle test edilmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar: ÜFE bağımsız değişkeninin şirketlerin bazı mali rasyoları üzerinde önemli etkilere sahip olduğunu göstermekte ve bu, finansal performansı ve stratejik karar alma süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Çalışmada Uzun Vadeli Yükümlülükler/Aktif, Maddi Duran Varlıklar/Aktif ve Dönen Varlıklar/Aktif oranı gibi finansal göstergeler üzerinde ÜFE'nin güçlü-belirgin bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, ÜFE'nin mali yapı üzerindeki etkisinin kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi gerektiğini ve söz konusu endeksin, işletmelerin finansal sağlığını değerlendirirken dikkate alınması gereken önemli bir faktör olduğu anlamına gelmektedir. Nakit Oran, Net, Brüt, Esas Faaliyet Kâr Marjî Oranı ve Kısa Vadeli Yükümlülükler/Aktif oranı gibi finansal göstergeler ÜFE'nin güçlüye yakın etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ancak, Cari Oran, Stok Devir Hızı ve Ticari Alacaklar Devir Hızı oranı gibi finansal göstergeler üzerinde ÜFE'nin etkisi daha zayıf ve istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonuçlar, ÜFE'nin farklı finansal göstergeler üzerindeki etkisinin heterojen olabileceğini kanıtlamaktadır. Yukarıda belirtilen rasyolar, ÜFE'nin çeşitli mali rasyolar ve göstergeler üzerinde farklı etkileri olduğuna işaret etmektedir. Bu sonuçlar, şirketlerin ve analistlerin makroekonomik göstergelerin finansal performans üzerindeki etkisini değerlendirirken dikkatli olmaları gerektiğini göstermektedir. Çalışma bu bağlamda önceki çalışmaları büyük ölçüde destekler niteliktedir (Ata (2023), Wang vd. (2014)). Literatürde bazı çalışmalar, belli rasyoların enflasyondan etkilendiğine dair kanıtlar sunarken, bazı çalışmalar belli rasyolarda bu etkinin sınırlı olduğunu veya var olmadığını öne sürmektedir (Kantar, Abar, Öndeş, (2021) Tamimi, Orban

(2020)). Ancak analiz yapılırken enflasyonun yanı sıra, diğer faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerektiği unutulmamalıdır. Örneğin, para politikası kararları, reel faiz oranları, ekonomik büyüme ve politik istikrar vb. Bu, şirketlerin mali yönetim stratejilerini planlarken ve makroekonomik değişimlere karşı koyma stratejilerini geliştirirken enflasyon faktörünün dikkate alınması gereken önemli bulgular ortaya koymaktadır. Bu etkileri yönetmek, enflasyon muhasebesi uygulamalarının yanı sıra kapsamlı finansal planlama, etkin maliyet kontrolü, dinamik fiyatlandırma stratejileri ve risk yönetimi pratiğini gerektirmektedir. Enflasyonun potansiyel etkilerine karşı dirençli olmak için bu faktörlerin dikkate alınması ve uygun stratejilerin geliştirilmesi tavsiye edilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazar finansal destek beyan etmemiştir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: Author declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Author declared no financial support.

Kaynakça

- Açık, S. (2006). Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerindeki Etkilerini Giderici Bir Tedbir Olarak Enflasyon Muhasebesi ve Türkiye'deki Yasal Düzenlemeler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 345-360.
- Agha, S. R. (2019). How the Economic Inflation Affects the Financial Statement. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 6(6), 526-539.
- Altınışık, İ. (2004). Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Etkisi ve Bu Etkileri Gidermeye Yönelik Yöntemler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 7(1-2), 119-136.
- Ata, F. İ. (2023). Enflasyonun İşletmelerin Varlık ve Finansal Yapılarına Etkisi: BİST 30 Analizi. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 18(72), 526-546.
- Arzova, S. B., ve Şahin, B. Ş. (2022). Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Süreçleri ve Enflasyon Muhasebesinin Finansal Tablolara Etkisi. *Mali Çözüm Dergisi*, 32(170), 13-31.
- Asuquo, A. I., et al. (2017). Effect of İnflation Accounting on Business İncome Measurement of Quoted Manufacturing Companies in Nigeria. *Imperial Journal of Interdisciplinary Research*, 3(1), 1886-1894.
- Bilici, N. (2003). Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkilerini Azaltmak İçin Türkiye'de Uygulanan Önlemler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1-2), 65-85.
- Gökçen, G. (2004). Enflasyonun Mali Tablolar Analizine Etkileri. *Mali Çözüm Dergisi*, 69, 14-25.
- Hussein, A. L. A. M., Mohsin, A. L. A. O. M., and Hussein, L. M. A. (2024). The Impact of İnflation on Financial Statement Data. *World Economics and Finance Bulletin*, 30, 151-161.
- İlter, C. (2012). Exploring The Effects of İnflation on Financial Statements Through Ratio Analysis. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2186707> 27.02.2024
- Kantar, M., Abar, ve H., Öndeş, T. (2021). Enflasyonun İşletmelerin Finansal Oranlarına Etkisi: BİST İmalat Sektöründe Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (90), 1-18.
- Keleş, D. (2015). TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Standardı Çerçevesinde Finansal Tabloların Düzeltilmesi ve Finansal Analiz Sonuçları Üzerine Etkileri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 31-52.
- Köroğlu, Ç. ve Uçma, T. (2005). Enflasyonun Mali Tablolar Üzerine Etkisi Ve Enflasyon Düzeltmesinin İşletmelere Uygulanması. *Mevzuat Dergisi*, 90, 1-14.
- Mbambo, M. A. (2020). Effects of İnflation Accounting on The Financial Performance of Retail Stores in Kwazulu-Natal, South Africa Master of Accounting (Financial) Degree, *Durban University of Technology*.
- Özdemir, F. S., ve Arslan, S. (2007). Enflasyon Muhasebesinde Kullanılan Yöntemlerin Karşılaştırılmalı Analizi. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 87-104.

- Özkan, T., (2005). Enflasyon Muhasebesi Uygulamasının Firmaların Finansal Yapıları Üzerine Etkileri. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, (15), 49-72.
- Riordan, D. A., and Riordan, M. P. (2009). Inflation and Financial Statement Analysis in The İnternational Accounting Classroom. *Journal of Teaching in International Business*, 20(2), 174-187.
- Saçan, E. (2014). Türkiye’de Bankacılar Açısından Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesinin Yaşanan Finansal Krizlerdeki Rolü. *Mali Çözüm Dergisi*, 24(126), 57-79.
- Saçan, E. (2018). Türk Vergi Mevzuatında Şirketlerin Vergiden Kaçınma Stratejileri. *Vergi Dünyası*, 37(441), 44-54.
- Shamsadini, H., Bekhradi Nasab, V., and Mulla, J. R. (2022). The Moderating Effect of The Inflation on The Relationship between Asset Revaluation and the Financial Statements of Companies Listed on the Tehran and Bombay Stock Exchanges. *Iranian Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 6(2), 53-68.
- Stojanova, P., Popovski, N., and Petreska, L. (2022). Financial Reporting in Terms Of Inflation Accounting. *International Dialogue: East-West*, 9(1), 129-137.
- Tamimi, O., and Orban, I. (2020). Hyperinflation and Its Impact on The Financial Results. *Intellectual Economics*, 15(1), 5-16.
- Tekşen, Ö., ve Atay S. (2004). Vergi Hukuku Açısından Enflasyon Muhasebesinin Finansal Tablolara Etkileri. *Sayıştay Dergisi*, (55), 41-52.
- Türel, A., ve Saçan, E. (2020). Vergiye Uyumlu Mükelleflere Vergi İndirimi Düzenlemesi ve Vergi Disiplini. *Vergi Sorunları Dergisi*, 43(379), 9-17.
- Wang, Y., Ji, Y., Chen, X., and Song, C. (2014). Inflation, Operating Cycle, and Cash Holdings. *China Journal of Accounting Research*, 7(4), 263-276.
- Varol, N. (2022). Inflation Accounting in Terms of Tax Legislation And Accounting Standards in Turkey. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (93), 19-30.
- Yenisu, E. (2022). Enflasyonun Finansal Tablolara Etkisi ve Enflasyon Muhasebesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(27), 717-741.

